

Krijgsraad zitting d.d. 30 januari 2018 te 09.00 uur
Inzake E.L. Boerenveen / O.M.

P.G. no. 4742-04

**Antwoordpleidooi van Mr. F.F.P. Truideman,
Advocaat, op het requisitoir van de Auditeur-
Militair Mr. R. Elgin d.d. 30 oktober 2017**

President en leden van de Krijgsraad, Auditeur Militair,

Aan mijn cliënt de heer E.L. Boerenveen zijn bij dagvaarding door de Auditeur-Militair d.d. 30 oktober 2017 respectievelijk 5 november 2007, de navolgende feiten tenlastegelegd.

- A. levensberoving met voorbedachte rade in vereniging met D.D. Bouterse e.a. gepleegd tegen John Baboeram e.a.
- B. uitlokking met voorbedachte rade ter zake levensberoving in vereniging met D.D. Bouterse e.a. gepleegd tegen John Baboeram e.a.
- C. medeplichtigheid aan voorbedachte rade ter zake levensberoving in vereniging met D.D. Bouterse e.a. gepleegd tegen de persoon van John Baboeram e.a.

Deze dagvaarding en het onderzoek ter terechtzitting zijn de grondslag van de feiten waarvan Boerenveen wordt verweten, dat die door hem zouden zijn gepleegd, samen met anderen.

Algemene inleiding

Na 35 jaren zal Uw Krijgsraad – nu de verdediging heden aan dit pleidooi toekomt - eindelijk een oordeel kunnen vellen over één van de meest ingrijpende voorvallen in de geschiedenis van Suriname.

In de periode 7-9 december 1982 zijn 15 mannen kennelijk in koelen bloede geëxecuteerd. Uit het dossier noch anderszins is ook maar enige rechtvaardiging gebleken voor hetgeen de heren Baboeram, Behr, Daal, Gonçalves, Hoost, Kamperveen, Leckie, Oemrawsingh, Rahman, Riedewald, Rambocus, Sheombar, Slagveer, Sohansing en Wijngaarde en hun nabestaanden is aangedaan.

Uw taak om de objectieve gang van zaken te reconstrueren - en daarover een oordeel uit te spreken - van een gebeurtenis die zich 35 jaar geleden heeft afgespeeld, is allerm minst een eenvoudige. Enerzijds hebben er zich feiten voorgedaan die om een strafrechtelijke beoordeling vragen, anderzijds is het bewijsmateriaal – thans nog in zijn algemeenheid gesproken – lacuneus en niet steeds van onbesproken betrouwbaarheid en/of overtuigende kracht.

Er is vanwege het tijdsverloop bij diverse getuigen sprake van twijfelachtige herinneringen en soms zelfs van door wrok ingegeven lasterpraatjes .

Niet alleen zijn er 35 jaar verstreken sedert de feiten, maar ook op het moment van aanvang van het strafrechtelijk onderzoek in het jaar 2000 waren er reeds 18 lange jaren voorbij gegaan. Getuigenverklaringen, zelfs indien deze oprecht op het geheugen gebaseerd zijn, zijn door dergelijk tijdsverloop per definitie minder betrouwbaar. In de loop der jaren vervaagt de herinnering, met name aan de details, en resteert vooral de grote lijn. Ook de herinnering aan volgorde van gebeurtenissen raakt aangetast. Invloed van overige factoren (rol in de gebeurtenissen, gevolgen van de gebeurtenissen, emoties, nieuwe ervaringen, persoonlijkheid van de getuige, leeftijd – om er – niet limitatief - een aantal te noemen) speelt eveneens een rol, en kan de betrouwbaarheid van een reproductie van een gedetailleerd verslag van gebeurtenissen aantasten. Het gaat immers om gebeurtenissen op een drietal specifieke dagen namelijk 7, 8 en 9 december 1982; een vergissing aangaande een herinnering aan zo een specifiek moment van 18 jaar of langer geleden is snel gemaakt.

Bovendien mag men de invloed van emotie binnen deze procedure niet onderschatten.

Zo kan angst voor – terechte dan wel onterechte - vervolging in deze zaak (bij verdachten, potentiële verdachten, gewezen verdachten) de bereidheid om naar waarheid te verklaren, beïnvloeden. Verdriet en woede om aangedaan leed kunnen een voedingsbodem zijn voor het uiten van onvoldoende gefundeerde beschuldigingen. Ongenoegen – hoe terecht ook – van personen die zich misbruikt voelen (denk aan niet-betrokken legerpersoneel, ondersteunend personeel, soldaten die een afschuwelijke opdracht hebben ontvangen) kan de nuance van verklaringen negatief beïnvloeden.

Het menselijk geheugen is een feilbaar instrument, en tijdsverloop – zeker zo een lange periode - is één van zijn grootste vijanden. ‘De slechtste inkt is beter dan het beste geheugen’, zegt men. Juist in dat perspectief moet worden opgemerkt dat het te betreuren is hoezeer administratieve stukken in dit dossier ontbreken. Dienstroosters, gevangenisregisters, transportorders van gedetineerden (zoals de heer Rambocus), standplaatsen, registraties van benoemingen, agenda’s en notulen van vergaderingen: niets van dat alles is voorhanden. Dat vindt vooral de heer Boerenveen jammer; hij is er van overtuigd dat dergelijke stukken zijn relaas in vergaande mate zouden hebben bevestigd.

Voorts bestaat het gevaar van vooringenomenheid. Vooral personen met leidinggevende functies binnen het leger, zoals cliënt, zouden daarvan het slachtoffer kunnen worden. Dat de voornaamste daders binnen de kring van met politieke macht beklede legerfunctionarissen en hun adviseurs gezocht moeten worden, is evident. Bij die stand van zaken kan alras de gedachtesprong worden gemaakt dat zij die in leidinggevende militaire posities verkeerden, ook tot de politieke machthebbers behoorden en wel kennis van alle feiten zullen hebben gedragen.

Dat alles bemoeilijkt de taak die aan Uw Krijgsraad is opgedragen: waarheidsvinding. Rechtspraak geschiedt door middel van vaststelling van de feiten, gevolgd door een op die vaststelling geënte beoordeling. Indien de feiten door een onvoldoende graad van zekerheid niet onomstotelijk kunnen worden vastgesteld, dan dient een vrijspraak te volgen. In dubio pro reo! Twijfel aan de feitelijke gang van zaken wordt op basis van dat aloude adagium in het voordeel van een verdachte uitgelegd.

De stelling van de AM, dat er sprake is geweest van een draaiboek en één alomvattend plan, dat ook tevoren bij cliënt bekend zou zijn geweest, wordt in elk geval door geen enkel schriftelijk stuk gesteund.

Deze procedure dient niet om collectieve boetedoening af te dwingen, of om morele verantwoordelijkheid toe te delen.

In deze procedure dient per verdachte – in dit geval Etienne Lionel Boerenveen - te worden vastgesteld of hij op strafwaardige wijze betrokken was bij de feiten die op de dagvaarding prijken, en op de wijze zoals daarin omschreven. De uitkomst van die beoordeling kan slechts zijn, dat het aan bewijs ontbreekt om de heer Boerenveen schuldig te achten aan het medeplegen van meervoudige moord, dan wel aan het uitlokken van meervoudige moord, dan wel aan medeplichtigheid daaraan of daarbij.

De redelijke termijn van berechting

Bij de opening van de zitting van de Krijgsraad op 13 april 2012, heeft de President van de Krijgsraad de verdediging in de gelegenheid gesteld om haar zienswijze te geven ten aanzien van de wet van 5 april 2012 (S.B.2012 no.49) houdende wijziging van de wet van 19 augustus 1992 (S.B.1992 no.68). De verdediging handhaaft uitdrukkelijk het ingenomen standpunt ter zake, zoals verwoord op de zitting van 13 april 2012. De verdediging verzoekt al hetgeen ter evengenoemde zitting naar voren is gebracht als hier herhaald en ingelast te beschouwen. Daarbij heeft de verdediging onder meer gewezen op de ernstige vertraging in de behandeling van de zaak van cliënt.

Hoewel het in deze een geheel subsidiair standpunt betreft en de verdediging door de kracht van de aan te voeren argumenten ervan overtuigd is dat de heer Boerenveen integraal dient te worden vrijgesproken, lijkt het de verdediging dienstig om – voor zover de Krijgsraad in het onwaarschijnlijke geval tot strafoplegging toekomt -het navolgende onder uw aandacht te brengen.

Ingevolge het bepaalde in art 14 lid 3 sub c IVBPR heeft de heer Boerenveen recht op een berechting zonder undue delay. Daarbij geldt uiteraard dat het in deze zaak bepaald niet om een eenvoudig te berechten zaak gaat.

Desalniettemin meent de verdediging dat het tijdsverloop tussen de betekening van de inleidende dagvaarding in november 2007 en de in 2018 te verwachten einduitspraak dermate lang is dat van een extreme mate van overschrijding van de redelijke termijn moet worden gesproken.

Dat tijdsverloop van ruim 10 jaar behoort, indien u onverhoopt zou toekomen aan strafoplegging, te worden verdisconteerd in de passend en geboden te achten straf.

De mate van verdiscontering is aan u ter bepaling. De Hoge Raad heeft daarvoor in zijn “herijkingsarrest” van 17 juni 2008¹ geen specifieke richtlijnen gegeven (**bijlage I**). Die behoort recht te doen aan de mate waarin het recht op berechting binnen een redelijke termijn is geschonden.

In verband met de beoordeling van de mate waarin cliënt recht kan doen gelden op verdiscontering merk ik op dat de heer Boerenveen, zoals door de verdediging aangetoond op de zitting van 13 april 2012, geen invloed heeft gehad op, noch betrokkenheid heeft gehad bij ontwikkelingen die tot vertraging in zijn berechting hebben geleid. Het is niet zijn proceshouding geweest die tot enige vertraging heeft geleid. In zoverre kan hij aanspraak maken op de volle mate waarin u meent dat rekening behoort te worden gehouden met het tijdsverloop in deze procedure dat als undue moet worden aangemerkt.

De nieuwe machthebbers en hun ondersteuners

De AM heeft in enkele regels onder het hoofd “ *Het milieu in de tachtiger jaren*” de sociale onrust in het land geschetst en onder het hoofd “*De groep van 16 en hun ondersteuners*” aangegeven dat “de groep van 16” de nieuwe machthebbers waren geworden en daarbij ondersteuning ondervonden in hun machtsuitoefening. Daarom moesten de “groep van 16” en hun ondersteuners volgens de AM zich alle inspanningen getroosten om hun macht te consolideren. Met de AM is de verdediging het eens dat het noodzakelijk is om de maatschappelijke context te schetsen waarbinnen de strafbare feiten zich hebben voltrokken.

¹ ECLI:NL:HR:2008:BD2578;

De verdediging zal in tegenstelling tot de AM meer genuanceerd deze context weergeven waardoor het beeld van de daadwerkelijke machthebbers zich scherper zal aftekenen.

Bij de staatsgreep van 25 februari 1980, uitgevoerd door 16 militairen van de toenmalige Surinaamse Krijgsmacht werd de regering Arron afgezet.

Aangezien deze naderhand als "de groep van 16" aangeduide militairen, vrijwel allemaal tussen 23 en 30 jaar oud, politieke ervaring misten, grepen enkele buitenparlementaire linkse politici en personen hun kans om de militairen hun diensten aan te bieden als adviseurs met betrekking tot het politieke en bestuurlijke gebeuren in het land. In feite kreeg de linkse intelligentsia van Suriname hiermede onverwachts de mogelijkheid om in de staatsmacht te delen en hun ideeën te verwerkelijken².

Op 1 mei 1981 presenteerde deze linkse intelligentsia het "*Manifest van de Revolutie*", waarin de militairen werden geprezen als "*dappere zonen van ons volk*".

De staatsgreep werd voorzien van het etiket "revolutie" en de bevelhebber van het Nationaal Leger Luitenant Kolonel D.D. Bouterse werd op grote affiches aangeduid als "Leider van de Revolutie".

Op 4 februari 1982 werd bij algemeen decreet A-4 het Militair Gezag in het leven geroepen en bij algemeen decreet A-3 d.d. 4 februari 1982 (Stb. 1982, No. 9) werd geëist dat de regeringsmacht aan het Militair Gezag werd overgedragen. Bij de oprichting bestond het Militair Gezag uit bevelhebber Bouterse, garnizoenscommandant Horb en bataljonscommandant Fernandes .

Op 11 maart 1982 werd onder leiding van Luitenant Rambocus een contracoup gepleegd welke mislukte. Bij Algemeen Decreet A-7 van 11 maart 1982 werd door het Militair Gezag tijdelijk de oorlogstoestand afgekondigd.

Na het overlijden van de heer Fernandes werd bij algemeen decreet A-4-4 van 30 maart 1982 (Stb. 1982, No. 75) het Militair Gezag teruggebracht tot bevelhebber D.D. Bouterse en garnizoenscommandant R. Horb.

² Hans Buddingh, De geschiedenis van Suriname 2012,p. 333

Na de eerste voorzichtige geluiden van ondersteuning van de nieuwe machthebbers, kennelijk gevoed door gedeeld ongenoegen over de afgezette regering, ontstond na verloop van tijd evenzeer ongenoegen bij de bevolking ten opzichte van de nieuwe machthebbers en wel onder meer door het uitblijven van maatregelen ter voorbereiding van algemene verkiezingen “uiterlijk oktober 1982”, zoals in de regeringsverklaring van mei 1980 was toegezegd.

Binnen het tweehoofdig Militair Gezag kwamen botsende visies tot uiting tussen bevelhebber Bouterse en waarnemend bevelhebber Horb over de te volgen politiek-bestuurlijke koers in het land. Deze tegenstellingen kregen een internationale politieke dimensie toen de bevelhebber medio 1982 “met vakantie” naar Cuba en Grenada ging en in de maand oktober 1982 de waarnemend bevelhebber “vakantie” ging doorbrengen bij oud-president Chin A Sen in Pittsburg in de Verenigde Staten van Amerika. Hiermede kwamen de verhoudingen binnen het tweehoofdig Militair Gezag op scherp te staan, hetgeen doorsijpelde naar de manschappen en de ondersteuners van de machthebbers.

In deze periode gaf het Bureau Volksmobilisatie een handleiding voor ingestelde volkscomités uit, waarin gevraagd werd om “*mogelijke saboteurs*” tijdig op het spoor te komen, deze te rapporteren aan de leiding en de “*opdrachten van de leiding met betrekking tot de tactische aanpak van deze vijanden*” strikt uit te voeren³.

Op 15 mei 1982 kwam het bestuur van de vakcentrale “Moederbond” bijeen en besloten werd de Moederbond “*op oorlogssterkte*” te brengen⁴. In het verdere verloop van dat jaar was er sprake van grote stakingen onder impuls van vakbonden, gepaard gaande met uitdagende woorden en even uitdagende of zelfs dreigende respons vanuit het leger. Naar aanleiding daarvan zijn mensen opgebracht voor ondervraging, en na die ondervraging weer vrijgelaten. Ook in de pers verschenen kritische artikelen dan wel vonden kritische uitzendingen plaats.

³ Hans Buddingh, De geschiedenis van Suriname, 2012 p.335).

⁴ André Haakmat, De revolutie uitgegleden 1987, p. 167-168).

Op 31 oktober 1982 organiseerde de Moederbond een massameeting, dezelfde dag dat ook de voorzitter van het Militair Gezag opriep tot een massameeting ter gelegenheid van het bezoek van Maurice Bishop, de revolutionaire leider uit Grenada. In verslagen in de pers werd geopperd dat slechts 1500 personen aanwezig waren op de bijeenkomst van de legerleider, terwijl bijna 15.000 mensen de meeting van de Moederbond bezochten.

Op de bijeenkomst van de Moederbond werd geëist dat de militairen terug moesten naar de kazerne en dat er op korte termijn algemene verkiezingen moesten worden gehouden.

Voorzitter Daal riep daarbij:

“De Moederbond schuwt geweld, maar wee degene die ons tart, die zal de rekening gepresenteerd krijgen”⁵

Op de meeting van de legerleider hield eregast Bishop de menigte voor om de contrarevolutie de kop in te drukken zodra die de kop opsteekt *“and we have to crush it and crush it ruthlessly”*.

Door en namens de Orde van Advocaten werden kritische brieven aan de bevelhebber gericht, welke als open brief in kranten werden geplaatst. Samen met andere functionele groepen uit de samenleving kwam er een bundeling tot stand onder het vaandel “Associatie voor Democratie”. Op 23 november 1982 richtte de Associatie zich in een schrijven tot legerleider Bouterse tevens voorzitter van het Militair Gezag en stelde de wijze van machtsuitoefening aan de kaak. Daarbij werd onder meer gesteld, dat degenen die middels overleg een fundamentele wijziging van het beleid willen bewerkstelligen wel zouden kunnen worden vervangen door personen *“die van mening zijn dat fysieke macht slechts effectief beantwoord kan worden met gelijkwaardige machtsmiddelen”⁶*

⁵ Haakmat 1987,p. 175

⁶ Jules Sedney, De toekomst van ons verleden, 2017 p. 136).

Het beeld dat uit al deze gebeurtenissen naar voren komt, is dat de kritiek die in de samenleving bestond zich richtte tegen de voorzitter van het Militair Gezag, in wier handen gaandeweg de macht was geconcentreerd. Wat daarvan ook zij, dat de Decembermoorden een reactie zijn geweest op de kritiek op de machthebbers en hun ondersteuners, op de onrust in de samenleving en de wellicht dreigende instabiliteit in het land, lijkt voor de hand te liggen.

Boerenveen behoorde niet tot het Militair Gezag

Etienne Lionel Boerenveen is beroepsmilitair met een opleiding aan de Koninklijke Militaire Academie in Nederland. Pas anderhalf jaar na de staatsgreep kwam Boerenveen naar Suriname en wel op 18 augustus 1981 in de rang van tweede luitenant.

Cliënt heeft daarna eerst gediend in de functie van Officier bij de opleiding van rekruten te Zanderij, en is vervolgens benoemd tot commandant van de verzorgingscompagnie. Tot de werkzaamheden van Boerenveen behoorde het geven van leiding aan enkele legerstructuren, bestaande uit een afdeling Planning en een afdeling Operationeel. Onder cliënt ressorteerden uiteraard andere leidinggevenden voor de verschillende afdelingen en onderdelen, die rechtstreeks leiding gaven.

Kort na het overlijden van bataljonscommandant Fernandes in maart 1982 is cliënt benoemd in de functie van bataljonscommandant. Ik vermijd bewust het woord “opvolgen”, omdat aan cliënt na zijn benoeming niet dezelfde positie toekwam als eertijds aan de majoor Fernandes.

Met de benoeming in die technische functie werd Boerenveen een van de leidinggevende legerfunctionarissen in dezelfde rang als commandanten van de Militaire Politie, van de Luchtmacht en van de Marine.

Anders dan zijn voorganger als bataljonscommandant is Boerenveen echter niet tot het Militair Gezag toegelaten, zoals zonneklaar en onomstotelijk uit gepubliceerde decreten blijkt. Hij was dus niet omkleed met politieke macht.

De verklaringen dat cliënt onderdeel was van het Militair Gezag zijn derhalve pertinent onjuist. Of het nu oprechte vergissingen of ongefundeerde conclusies vanwege de functie van cliënt, of om bewust onterechte verdachtmakingen gaat, is niet doorslaggevend; van belang is dat zij allerminst overtuigend zijn en dus niet het bewijs leveren dat Etienne Boerenveen behoorde tot militairen die waren bekleed met politieke macht.

Hoe dan ook, kennelijk zijn er personen die de benoeming van cliënt als verrassend beschouwden, terecht of niet.

Ter zitting van Uw Krijgsraad is in elk geval gebleken dat niet iedereen het met de benoeming van Boerenveen eens was. Dat betreft echter een niet veelbetekenende persoonlijke mening van een middenkader-officier, de heer Stolk, die - hij was eerst 6 maanden de meerdere van cliënt, totdat deze tot bataljonscommandant werd benoemd - zich wellicht gepasseerd voelde.

Kennelijk moest bij uw Krijgsraad de suggestie worden gewekt dat cliënt als “vriendje” van het Militair Gezag werd beloond met die benoeming.

Echter moge het duidelijk zijn dat de heer Boerenveen niet behoorde tot de mannen van het eerste uur en als zodanig geen affiniteit had met hetgeen als “revolutie” werd aangeduid. Toen cliënt 18 maanden na de staatsgreep uit Nederland komend in dienst trad van het Nationaal Leger was hij eerder aan te merken als een vreemde eend in de bijt dan als een “blood brother” of “vriendje” van met politieke macht beklede functionarissen uit de legerleiding..

Hoe het dus ook moge zijn, onder meer de heren Bhagwandien (tz), Gorré (d.d. 4-11-2000, p. 223), Sedney (d.d. 28-5-2000, overigens gemotiveerd ingetrokken en gecorrigeerd t.t.z. d.d. 13-2-2009, p. 6) en Cruden (13-11-2000) verklaren ten onrechte dat cliënt tot het Militair Gezag zou hebben behoord.

Uit de hiervoor gespecificeerde officieel gepubliceerde regeringstukken, alsmede uit verklaringen van meer rechtstreeks betrokken personen volgt echter onomstotelijk het tegendeel.

Men zie bijvoorbeeld de verklaringen van de heren Caldeira (R.C. d.d. 23-8-2001), Graanoogst (R.C. d.d. 4-7-2001), Naarendorp (R.C. d.d. 3-5-2002), Krolis (R.C. d.d. 3-4-2002), Zeeuw (t.t.z. d.d. 6-4-2009) en mevrouw Brakke-Geer (R.C. d.d. 11-12-2000), die andere namen dan die van cliënt noemen als het gaat om machthebbende militairen in die tijd, en als lid van het Militair Gezag.

Op 6 november 2000 had cliënt bij de agent Pierau, Irving wellicht ten overvloede onder meer verklaard:

“De politieke aangelegenheden behoorden niet tot onze competentie.

De bevelhebber Bouterse en de garnizoenscommandant Horb hadden daarmee te maken. Met politieke ontwikkelingen in die periode, hadden wij als leger commandanten, geen bemoeienissen”.

De Planberaming

De geschetste situatie in ons land in 1982 welke een sterk polariserend beeld weergeeft tussen de machthebbers en hun ondersteuners enerzijds en anderzijds de bestrijders van het systeem van hun machtsuitoefening, zou blijken de ingrediënten te bevatten om het scenario van een op handen zijnde contra coup te suggereren. Daaromtrent werd door de legerleider met leidinggevende legerfunctionarissen ,waaronder cliënt ,gesproken over plannen om de aan hen voorgehouden contra coup een slag voor te zijn.

Binnen het militaire apparaat werd in de dagen voorafgaand aan 7 december 1982 dan ook de uitleg verschaft, dat er zou worden ingegrepen wegens een dreigende coup vanuit - dan wel met behulp van- enig buitenland. In hoeverre dat zou berusten op werkelijk gegenereerde informatie door bijvoorbeeld inlichtingendiensten, blijkt niet genoegzaam uit het dossier. Het wijst er wel op dat aan leidinggevende legerfunctionarissen en aan de “Groep van 16” een kennelijk van tevoren ingestudeerd verhaal was voorgehouden (en dat kan weer duiden op planning van de daden, maar dat terzijde).

Dat was er kennelijk op gericht om de gegeven bevelen, waaronder het opbrengen van betrokkenen en het in werking stellen van het alarmplan, van een rechtvaardigende achtergrond te voorzien, maar kennelijk ook om een eventueel boosaardig voornemen te bemantelen.

Het beeld dat opdoemt, is dat er een algemeen plan was opgesteld voor het zogenaamd vrijdelen van een op handen zijnde contra coup en dat daarbij personen zouden worden opgepakt. Echter, binnen dat algemeen plan moet er kennelijk een ultiem plan, een draaiboek 8 december waarover de AM spreekt hebben bestaan, waarin de executie van de opgepakte personen was vastgelegd.

Het moet wel als zeer waarschijnlijk worden aangenomen, dat het plan voor een zo ingrijpende operatie als het oppakken en daarna executeren van bekende zonen van het land, door een harde kern van zich bedreigd voelende machthebbers en hun adviseurs in het diepste geheim is beraamd.

Hieromtrent wordt in het boek *“De decembermoorden; verslag van een ooggetuige”* een tipje van de sluier gelicht. Daarin valt te lezen dat garnizoenscommandant Horb in de late avond van 7 december 1982 werd gevraagd om naar het Fort te komen, waarbij hem door bevelhebber Bouterse werd medegedeeld, dat er die avond een aantal personen die de revolutie frustreren zouden worden opgepakt en dat er een “draaiboek” was opgesteld *“in het uiterste geheim”*, waarbij *“slechts vijf mensen”* waren betrokken, omdat *“absolute geheimhouding moest worden gewaarborgd”* en dat hij – Horb - erbuiten was gehouden *“niet uit wantrouwen, maar om militaire strategie”*⁷

Indien vanwege het uiterst geheime karakter van het draaiboek zelfs de waarnemend bevelhebber niet eerder was geïnformeerd, dan is het evident dat de onder hem dienende commandanten in ieder geval buiten de harde kern van planberamers zijn gehouden.

⁷ ”Het Wereldvenster, Bussum 1983. De schrijver hield zich bij de publicatie anoniem, maar maakte zich op een persconferentie op 18 oktober 1983 bekend als Jan Sariman, ex-minister in het kabinet-Neyhorst. Zie www.anp-archieff.nl 18 oktober 1983), Verslag ooggetuige p. 33-34.

Horb maakte in de nacht van 7 op 8 december met zijn ondergeschikte Boerenveen contact en gaf de instructie om het alarmplan in werking te stellen met het oog op een dreigende coup met de gelijktijdige mededeling dat op dat moment reeds verdachte personen werden opgepakt.

Op 8 december 1982 werd ook de regering onder leiding van premier Henry Neijhorst door de bevelhebber geïnformeerd, dat coupplannen waren ontdekt en dat het noodzakelijk was geweest om in de afgelopen nacht een aantal verdachte coupplegers op te pakken.

Boerenveen heeft geen personen opgehaald

Het ‘bewijs’ dat cliënt één of meer van de slachtoffers zou hebben opgehaald en overgebracht naar Fort Zeelandia is flinterdun en allerminst betrouwbaar, want anoniem, zonder bronvermelding en zonder vermelding van redenen van wetenschap. Deze anonieme informatie vindt geen enkele ondersteuning in het dossier; integendeel zelfs, het vindt weerlegging in de verklaring van anonieme getuige A, waarover later meer. Overigens levert het enkele opbrengen van één der latere slachtoffers nog geen betrokkenheid op bij diens latere dood, laat staan bij de dood van de 14 andere slachtoffers.

Cliënt ontkent de aantijging dat hij de heer Rambocus in de nacht van 7 op 8 december 1982 vanuit zijn verblijfplaats in het cellencomplex van de Memre Boekoe Kazerne heeft overgebracht naar Fort Zeelandia. Ook de AM acht dit onderdeel – terecht – niet bewezen. Het ‘bewijsmateriaal’ ter zake is ook flinterdun, en vanuit een oogpunt van betrouwbaarheid volstrekt oncontroleerbaar. Slechts het NJCM-rapport, gebaseerd op anonieme bronnen, en mevrouw Nirmala Rambocus, gebaseerd op een inmiddels kennelijk zelfs aan haar onbekende bron, suggereren een dergelijke gang van zaken.

Ten aanzien van het NJCM-rapport moet worden vastgesteld dat de bronnen niet bekend zijn, en zich in elk geval niet hebben gemeld ten behoeve van deze procedure, zelfs niet als beschermde, anonieme getuige. Dan zou er in elk geval een ondervragingsmogelijkheid voor Uw Krijgsraad en voor de verdediging zijn geweest, waaraan het thans volstrekt heeft ontbroken.

De redenen van wetenschap blijven derhalve onbekend, en zouden zelfs 'van horen zeggen' kunnen zijn. De betrouwbaarheid is oncontroleerbaar, en de verdediging heeft – bij gebrek aan wetenschap welke getuige het betreft en waar diens uitlating op is gebaseerd - geen enkele mogelijkheid om daar zinnige opmerkingen over te maken. Dergelijk 'bewijs' behoort in een strafprocedure buiten beschouwing te blijven, zeker nu het onbevestigd is gebleven.

De verdediging doet in elk geval – met het doel de uitsluiting van dat bewijs te bewerkstelligen – het verzoek om de gestelde anonieme bronnen, waarop deze passage in het NJCM-rapport is gebaseerd, als getuigen te horen. Daartoe beroepen wij ons in elk geval ook op art. 14 lid 1 en lid 3 sub e IVBPR.

Bij het uitblijven van een dergelijke mogelijkheid brengen beginselen van behoorlijke procesorde mee dat die verklaring niet tot het bewijs wordt gebezigd. Een veroordeling kan niet in overwegende mate worden gebaseerd op de verklaringen van personen, wier identiteit niet blijkt.⁸

Bevestiging van het NJCM-rapport kan in elk geval niet worden gevonden in de verklaring van mevrouw Rambocus voornoemd, nu haar verklaring niet meer inhoudt dan dat zij 'uit vrij betrouwbare bron, maar ze weet niet meer van wie' zou hebben vernomen dat haar broer door cliënt en 'iemand uit de militaire muziekkapel' naar Fort Zeelandia was overgebracht. Ook hier blijft de identiteit van de bron van de informatie verborgen, evenals de redenen van wetenschap. Mevrouw Rambocus geeft zelfs aan niet meer te weten wie haar bron was (R.C. d.d. 22-5 en 6-6-2002). Het valt overigens op, dat mevrouw Rambocus in haar verklaring van 20 november 2000 niets over dit onderwerp heeft verklaard.

Dat zij ter terechtzitting van uw Krijgsraad d.d. 29 oktober 2009 heeft verklaard dat het om een militair aan de poort van de MBK ging, is ten eerste ronduit onbetrouwbaar in het licht van haar eerdere verklaringen, en heft ten tweede het bezwaar van de verdediging niet op: nog immer is onbekend wie het betreft, en kan de getuige niet worden gehoord.

⁸ Men vergelijke onder meer de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens op grond van art. 6 EVRM, een bepaling die inhoudelijk vergelijkbaar is – in elk geval ook op dit punt – met art. 14 IVBPR: de arresten Kostovski, post-Kostovski, en Van Mechelen tegen Nederland vormen goede illustraties van dit beginsel;

En hoe valt het te rijmen dat mevrouw Rambocus het in 2002 heeft over een ‘vrij betrouwbare bron maar ik weet niet meer wie’, terwijl ze niet uitlegt waarom zij daaromtrent in haar eerdere verklaring niets heeft gezegd, en zij in 2009 plots beweert dat het die wachtpost in de MBK zou hebben betroffen?

Ook ten aanzien van deze bron geldt dus dat de verdediging geen ondervragingsmogelijkheid heeft gehad aangaande diens beweerdelijke uitlating, en derhalve dat de verdediging thans om formele redenen als hiervoor omschreven verzoekt om het verhoor van deze anonieme getuige. Opgemerkt zij, dat het zelfs niet is uit te sluiten dat deze bron dezelfde bron is (of één daarvan) als waarop het NJCM-rapport berust. Ook hier dringt zich de vraag op waarom zo een getuige zich niet bij de onderzoekers of de vervolging heeft gemeld, desnoods anoniem.

Tussenconclusie:

De verdediging verzoekt om het verhoor van de anonieme getuigen, die ten grondslag liggen aan de beweringen omtrent betrokkenheid van cliënt bij het overbrengen van Rambocus naar Fort Zeelandia, in het NJCM-rapport en door mw. N. Rambocus. Als motivering daarvoor geldt dat de uitlatingen die deze anonymi volgens dat rapport en die getuige zouden hebben gedaan, in potentie belastend zijn voor cliënt en hij wenst te vernemen of zij dat inderdaad gezegd hebben, en zo ja, wat hun redenen van wetenschap zijn. Ten slotte wordt daarbij opgemerkt dat cliënt de juistheid van deze anonieme uitlatingen ontkent.

Dat betreft dus de enige bronnen waarop deze beschuldiging berust: anonieme, onspecifieke en oncontroleerbare suggesties. Want bevestigd door onafhankelijke en bekende bronnen wordt deze informatie niet. En reeds dat enkele feit geeft te denken.

Bovendien staat daar concreet ontlastend bewijsmateriaal tegenover, gebaseerd op bronnen die wel – in enigerlei mate - controleerbaar zijn.

Zo verklaarde bijvoorbeeld de anoniem gehoorde getuige A bij de rechter-commissaris in Nederland, dat hij heeft gezien dat de heer Rambocus te Fort Zeelandia werd binnengebracht door de Militaire Politie (d.d. 11-9-2002).

Aangezien deze getuige ook de naam van cliënt noemt als ‘aanwezig in de periode 7-9 december’ - niet verder gespecificeerd naar tijdstip, gedraging of waarneming – volgt daaruit de conclusie dat de enige echte getuigenverklaring over dat aspect in het dossier juist weerspreekt dat cliënt de heer Rambocus zou hebben opgebracht. Ook dat is weliswaar een anonieme getuige, maar hij geeft wel zijn redenen van wetenschap op (hij heeft het kennelijk zelf gezien) en er heeft voor eenieder een ondervragingsmogelijkheid bestaan.

En ook de heer Ritfeld⁹ ontkent betrokkenheid bij dit aspect van de zaak, en merkt daarbij zeer terecht op dat zulks een taak van de Militaire Politie betreft en dat het volstrekt ongeloofwaardig is dat een kapitein en een luitenant zich gezamenlijk aan een gevangenen transport zouden zetten.

Men kan op grond van dit dossier genoegzaam vaststellen, dat dit standpunt naadloos strookt met zowel de verklaring van getuige A, als met de feitelijke uitvoering van de overige aanhoudingen door leden van de Militaire Politie (meest onder bevel van een sergeant, soms een luitenant).

Er is voorts geen enkele schriftelijke vastlegging getraceerd die de ontkenning door cliënt zou kunnen weerspreken.

Het in werking stellen van het alarmplan

Het in werking stellen van het alarmplan is een gebruikelijke instructie in geval van dreigende calamiteiten

Omtrent deze specifieke aangelegenheid verklaarde getuige Jannasch onder meer:

"Ik heb dat telefoontje van de verdachte omstreeks 05.00 uur in de ochtend gehad. Er was toen een alarmplan. Dat telefoontje was niet ongebruikelijk, want problemen hebben geen tijd. Soms werd er ook gebeld voor een oefening. We moesten dan bepaalde handelingen plegen en er kwamen mensen vanuit Paramaribo die kwamen checken of de handelingen goed werden uitgevoerd.

⁹ Verklaringen d.d. 24-11-2000 en RC d.d. 2-8-2001;

Het alarmplan hield ondermeer in, het barricaderen van de landingsbaan en het uitzetten van posten. Alle posten werden bemand en bewapend. Dit alles heb ik gedaan” (p.v. zitting d.d.13 februari 2009, pp. 3 en 4).

Cliënt heeft één- en andermaal verklaard dat hem in de nacht van 7 op 8 december door zijn meerdere, garnizoenscommandant Roy Horb, de opdracht werd gegeven het alarmplan voor het bataljon in werking te stellen. Die verklaring is ten zeerste aannemelijk te achten, nu deze strookt met de functie en de verantwoordelijkheid van zowel de opdrachtgever als van cliënt, en voorts in begrijpelijke relatie is te brengen met de toen ontstane situatie. Bovendien wordt zowel het instellen van het alarmplan an sich bevestigd in het dossier, als de directe betrokkenheid daarbij van cliënt, door verschillende getuigen.

De verdediging ziet aanleiding om er uitdrukkelijk op te wijzen dat het geven van die opdracht aan cliënt niet met zich meebrengt dat hij van de diepere achtergronden van de gebeurtenissen en van hetgeen er later zou gebeuren, weet zou hebben gehad.

Cliënt heeft in lijn met het hem gegeven bevel de commandanten van Albina, Nickerie en Zanderij gebeld om hen allen aldus te instrueren. Daarna is hij naar zijn standplaats gereden, de Memre Boekoe Kazerne, om zelf het alarmplan voor groot Paramaribo in werking te stellen. Dat hield onder meer in het beveiligen van de nutsbedrijven. Ook is daarbij de order tot consignatie van de manschappen gegeven. En dat vindt weer bevestiging in de verklaring van de heer Sedney, die ter zitting aangaf dat cliënt dat bevel had gegeven, en zelf ook in de Kazerne aanwezig was (pv zitting d.d. 13 februari 2009, pp. 6 en 7).

Het alarmplan werd dus niet in werking gesteld om mensen te doden, maar om voorbereid te zijn op een dreigende contra coup.

Tegen de achtergrond van de situatie in het land in 1982 kan men niet volhouden, dat het voor cliënt direct inzichtelijk moet zijn geweest dat de verhalen over een hernieuwde staatsgreep op onwaarheid berustten, en dat hij had moeten voorzien dat het in werking stellen van het alarmplan een dekmantel, een coverstory, was.

Het is, integendeel, alleszins begrijpelijk – ook vanuit zijn functie als beroepsmilitair – dat hij de hem gegeven bevelen heeft uitgevoerd, en geen argwaan heeft gekoesterd tot hem meer duidelijk was geworden. Maar toen was het kwaad al geschied.

De heer Boerenveen ontkent stellig en met klem dat hij op welke wijze dan ook kennis heeft gedragen van de gebeurtenissen die zich in Fort Zeelandia hebben voltrokken. Hij is niet betrokken geweest bij besprekingen of vergaderingen waarbij plannen zijn besproken aangaande het opbrengen, laat staan het ombrengen van de slachtoffers. Cliënt is evenmin betrokken geweest bij enig onderdeel van de uitvoering van die handelingen .

Ook de bemoeienis van cliënt met het instellen van het alarmplan voor het bataljon brengt niet met zich mee dat er sprake was van opzet op het ten laste gelegde. Het instellen van dat plan hield immers conform aan cliënt gedane mededelingen verband met de dreigende coup poging, terwijl in die nacht schoten zijn gehoord en brandstichtingen plaatsvonden bij verschillende gebouwen in Paramaribo. Dat de achtergrond van die geweerschoten en brandstichtingen een andere was dan werd voorgehouden, draagt juist bij aan de conclusie dat cliënt (en anderen die die nacht opdrachten uitvoerden) bewust onkundig is gehouden van wat er werkelijk speelde. Van opzet is dan juist geen enkele sprake.

Zijn uitlatingen tegenover bijvoorbeeld de manschappen van BBZ (de heer Jannasch: “loyaliteit boven deskundigheid”) getuigen ook niet van opzet op het ten laste gelegde, en kunnen daar al helemaal niet het bewijs van leveren. Kennelijk heeft cliënt daar vanuit zijn functie als bataljonscommandant bericht doorgegeven dat door de bevelhebber ook aan hem was verteld: van deelname aan een coup d’etat verdachte personen zouden op de vlucht zijn neergeschoten, en het alarmplan werd gehandhaafd vanwege die dreigende coup en eventuele onrust in de samenleving. Vanuit dat uitgangspunt kan een uitspraak van dergelijke strekking goed tot doel hebben om, uitgaande van de waarheid van de gedane mededelingen, manschappen te wijzen op het belang om orders op te volgen ondanks een kennelijke verschrikkelijke gebeurtenis. Er wordt immers ook gesproken van manschappen die onmiddellijk ontslag namen, of deserteerden.

Het is aannemelijk dat een bataljonscommandant dat – al was het maar vanwege diens rang en functie - wil voorkomen, zonder dat dit betekent dat hij bij die feiten betrokken was en ook zonder op de hoogte te zijn van de werkelijke achtergrond daarvan en gang van zaken daarbij.

Het al dan niet aanwezig zijn van Boerenveen in het Fort Zeelandia

Niet duidelijk is wanneer de executies hebben plaatsgevonden: in de vroege ochtend van 8 december 1982, in de late avond van 8 december of in de nacht van 8 op 9 december 1982.

Op een persconferentie in 2001 van de enige overlevende van de in de nacht van 7 op 8 december opgepakte personen namelijk Fred Derby verklaart deze kroongetuige nadrukkelijk dat de opgepakte personen reeds overdag op 8 december 1982 waren omgebracht, zeggende:

“Want het ware verhaal moet ik u vertellen, moet ik het volk en de wereldgemeenschap vertellen, dat de mensen reeds overdag dood waren. Want blijkbaar is in het scenario gezocht naar een alibi voor ’s avonds. En, ik zeg U, mensen zijn overdag dood gegaan...”¹⁰

Bewijs dat cliënt in het Fort aanwezig was in de periode van 7-9 december 1982 is buitengewoon schaars en overigens van twijfelachtige aard. Bovendien brengt enkele aanwezigheid geen strafbare aansprakelijkheid ter zake het ten laste gelegde mee.

De woning van cliënt, zijnde de residentie van de bataljonscommandant, bevond zich op het complex van het Fort Zeelandia. Dat hij bij dat complex of zelfs in het Fort gezien is, is op zich derhalve niets bijzonders. Hij woonde daar, en was als bataljonscommandant verantwoording schuldig aan de garnizoenscommandant en de bevelhebber die beiden op het complex Fort Zeelandia kantoor hielden, en ook andere legerzaken brachten hem in dat complex.

¹⁰ www.youtube.com, Antwoord aan Desi Bouterse, ge-upload op 17 december 2015 onder de titel Antwoord van Derby)

De heer Boerenveen ontkent overigens dat hij, na zijn ambtswoning op het complex van Fort Zeelandia te hebben verlaten, in de periode tussen 7 en 9 december 1982 nog op het Fort is geweest. Hij was immers in verband met het inwerking stellen van het alarmplan op de MBK.

Alvorens dat nader van handen en voeten te voorzien, de volgende opmerking. De enkele aanwezigheid van de heer Boerenveen op, bij of in Fort Zeelandia in die dagen is op zichzelf onvoldoende voor een veroordeling. Het enkele feit dat men stelt hem daar te hebben gezien, zonder informatie te verschaffen omtrent wat hij deed of waar en met wie hij exact was, levert geen medeplegen van de tenlastegelegde daden op. Zelfs de verklaring van de heer Flohr – die ik nog zal becommentariëren – levert dat bewijs niet.

Met die stelling als uitgangspunt, merk ik op dat de verklaringen dat men cliënt op die dagen gezien heeft, niet erg overtuigend zijn. Zo lijken de verklaringen elkaar qua tijdstippen en locaties niet aan te vullen.

Er is dus geen sprake van verklaringen die elkaar ondersteunen, maar van verklaringen die evengoed geheel los kunnen staan van elkaar. Bovendien speelt juist hier het gevaar van verwrongen, vervaagde of aangetaste herinneringen. Eenieder die tracht zich te herinneren wie hij heeft gezien op één specifieke dag van 18-35 jaar geleden, zal tot de conclusie komen dat het welhaast onmogelijk is om daarop met zekerheid te antwoorden.

Veel getuigen noemen tijdstippen die na het plegen van de daden liggen (de heer Dijksteel, mevrouw Brakke-Geer) of op locaties die niet redengevend zijn (bijv. bij zijn ambtswoning – Brakke-Geer – of buiten het Fort – Dijksteel – of ‘binnenkomend’ – Flohr). Niemand noemt daarbij omstandigheden die zouden kunnen doen denken aan betrokkenheid bij het gebeurde.

Behoudens, eventueel, de heer Flohr. Althans later, want in zijn eerste verklaring (d.d. 12 december 2002) noemt hij de naam van cliënt in het geheel niet wanneer hij spreekt over zijn aanwezigheid op de kamer van Bouterse, waar zich toen de hele groep van 16 bevond. In zijn verklaring ter terechtzitting van uw Krijgsraad van 4 juli 2008 noemt hij echter plotseling ook cliënt als aanwezige op de kamer van Bouterse (p. 3).

Dat geeft aanleiding tot de opmerking dat het niet zeer betrouwbaar aandoet wanneer men, naar eer en geweten verklarend, plotseling namen gaat toevoegen aan een eerder afgelegde verklaring. Desgevraagd kon Flohr ter zitting niet meer opheldering daarvoor verschaffen dan dat hij *'misschien bij de politie was vergeten om de naam van cliënt te noemen'* (p. 4). Ook dat is niet erg overtuigend.

Daar komt bovendien nog het volgende bij. Blijkens de verklaring van de heer Flohr zouden zowel cliënt als alle leden van de groep van 16 in de kamer van Bouterse op de sofa hebben gezeten (p. 3 onderaan). Nu draag ik geen persoonlijke kennis van de omvang van de sofa van de toenmalige bevelhebber, maar ik heb wel enige moeite mij voor te stellen hoe daar 17 breedgeschouderde militairen naast elkaar op passen, terwijl getuige Brakke- Geer aangeeft dat er slechts een bruine 3-zits bankstel in de kamer van Bouterse was (p.v.. zitting d.d. 4 juli 2008, p7). Ook dat aspect draagt wat mij betreft niet bij aan de betrouwbaarheid van de verklaring van de heer Flohr.

En tenslotte dient daarbij in ogenschouw te worden genomen dat deze verklaring geen enkele bevestiging vindt in enig ander dossieronderdeel, en wordt tegengesproken door een aantal – elkaar onderling versterkende – verklaringen van andere getuigen. Overigens wijs ik ook nog op het feit dat de heer Flohr niets verklaart van wat er toen in die ruimte in (gestelde) aanwezigheid van cliënt zou zijn besproken, dat cliënt niet bij de executies was, dat hij geen handelingen van cliënt heeft waargenomen en dat cliënt geen deel uitmaakte van de groep met kennelijk agressieve uitstraling (alles p. 3). Hij stelt zelfs uitdrukkelijk dat hij geen link kan leggen tussen cliënt en de fatale gebeurtenissen.

Voorts wordt verwezen naar getuige Brakke - Geer, secretaresse van bevelhebber Bouterse , die verklaart:

“Ik stuurde nooit convocaties naar personen voor Bouterse. Ik heb Boerenveen nooit moeten uitnodigen voor vergaderingen” (p.v. zitting d.d. 4 juli 2008, p.7) .

en ook:

“Neen, ik weet niet zeker als ik Boerenveen heb gezien op 8 december 1982. Ik kan niet met zekerheid zeggen dat ik Boerenveen heb gezien. Boerenveen woonde daarnaast. Ik heb Boerenveen in het Fort daarbuiten gezien. Ik kan niet met zekerheid zeggen dat ik Boerenveen binnen de muren van het Fort heb gezien” (p.v. zitting d.d. 4 juli 2008 p.6) .

Daarbij geldt overigens dat een substantieel aantal getuigen stelt cliënt niet te hebben gezien in Fort Zeelandia, dan wel dat men hem elders heeft gezien. Dat betreft in elk geval de heren Vrede, Chotkan, Naim en Mohammetsait, terwijl de heren Vroom en Sedney cliënt juist in de MBK plaatsen.

Zo verklaarde getuige Sedney:

“Op 8 december 1982 was de verdachte in de kazerne. Gedurende de gehele periode was hij in de kazerne. Vanaf de aanvang van de werkzaamheden. ’s Morgens 07.00 uur appel, tot nader orde was hij in de kazerne. Van 07.00 uur ’s morgens tot de volgende dag was hij er als Bataljonscommandant. Hij was op zijn kantoor. Ik denk niet dat hij zijn post heeft verlaten, want hij zou dat moeten melden. Hij was daar de hoogste man. Ik weet dat hij in de kazerne was, ik weet niet wanneer hij naar Bosbivak is geweest. Op 8 december 1982 was Boerenveen in de kazerne.

De verdachte was in de kazerne van 07.00 uur ’s morgens tot de volgende dag. Vanuit mijn plek moest ik de oversteek doen naar zijn kantoor. Na 00.00 uur ’s nachts ging ik nog even naar hem toe. We hoorden schoten. We zaten in de Officiersmess. We hoorden schoten in de vooravond. Dat was misschien tegen een uur of 20.00 uur – 21 uur.

De Kolonel Boerenveen, die tevens Bataljonscommandant was, was in zijn kantoor. Op aangeven van collega’s ben ik naar Boerenveen gegaan en heb ik hem gevraagd wat er aan de hand was. Hij kon mij geen antwoord geven. Ik heb die mensen moeten berichten. Het was ons gemeld.

We waren geconsigneerd wegens vermeende gevaarlijke staatactiviteiten. Ik weet niet wie zijn vervanger was. Het zou niet mogelijk zijn dat de Kolonel Boerenveen de kazerne had verlaten, maar het zou heel onverantwoordelijk van hem zijn
“(p.v. zitting d.d. 13 februari 2009 p.7.)

Etienne Lionel Boerenveen is ervan overtuigd dat U hem zult vrijspreken van het tenlastegelegde. Hij geeft stellig en consistent op dat hij niet betrokken was bij de opstelling van het plan om de opgepakte personen te executeren, er niet van op de hoogte was tot nadat deze daden gepleegd waren, en op geen enkele wijze aan de voorbereiding en uitvoering daarvan te hebben deelgenomen.

Naar de mening van de verdediging bevat het dossier daarvoor ook geen bewijs. Niemand heeft verklaard dat cliënt betrokken zou zijn geweest bij enige vorm van planning of voorbereiding van deze daden. Ook anderszins wordt zelfs de indruk daartoe niet gewekt.

Geen deelneming aan strafbare feiten

Cliënt wordt verweten de tenlastegelegde feiten (moord op 1-15 personen) te hebben medegepleegd, dan wel de uitlokking daarvan te hebben medegepleegd.

Het medeplegen van een strafbaar feit veronderstelt nauwe en bewuste samenwerking, en een gezamenlijke uitvoering, als met elkaar communicerende vaten. Naarmate er sprake is van een intensievere samenwerking (bijvoorbeeld in de voorbereiding en planning), worden er minder eisen gesteld aan de gezamenlijke uitvoering. Een medepleger hoeft niet aanwezig te zijn geweest bij de uitvoering, indien hij op voldoende intensieve wijze bij de voorbereiding en organisatie betrokken was (o.m. Hoge Raad 17 november 1981, NJ 1983, 84 & 197, Hoge Raad 15 april 1986, NJ 1986, 740, Hoge Raad 24 januari 1995, NJ 1995, 352).

Op die oudere jurisprudentie doet ook de AM een beroep. Ik bespreek dat aanstonds. Eerst dient te worden opgemerkt dat zelfs onder de vigore van deze oude jurisprudentie er volstrekt onvoldoende bewijs in het dossier voorhanden is, om cliënt te veroordelen voor het medeplegen, het medeplegen van de uitlokking, dan wel

medeplichtigheid aan de moorden. Ook onder de oude jurisprudentie werd – zoals hiervoor al aangegeven - vereist dat er sprake was van bewijs voor voldoende nauwe en bewuste samenwerking, en derhalve van bewijs van wetenschap omtrent en betrokkenheid bij de planning dan wel uitvoering van het tenlastegelegde misdrijf. Dat bewijs is er niet.

De AM heeft in zijn requisitoir¹¹ allereerst gewezen op een arrest van de Hoge Raad van 26 oktober 2004¹² en op De Hullu¹³, waaruit hij concludeert dat het bestaan van afspraken tussen mededaders niet doorslaggevend hoeft te zijn, waarbij hij betoogt dat een situatie waarin iemand “ergens bij blijft, niet ingrijpt, zich niet distantieert” van een situatie en aldus deze kennelijk accepteert, een stilzwijgende samenwerking kan impliceren die voldoende kan zijn voor medeplegen.

Voorts heeft de AM een beroep gedaan op het zogenoemde Containerdiefstal-arrest¹⁴ en het ‘Moord op afstand’-arrest¹⁵. Veel recenter, zoals de AM betoogt, is dat laatste arrest overigens niet: het is inmiddels meer dan 30 jaar geleden geweest. Uit die arresten leidt de AM af dat een verdachte niet lijfelijk op de plaats van het misdrijf aanwezig behoeft te zijn om als medepleger te worden aangemerkt.

Nog steeds sprekend over die oude jurisprudentie: de AM trekt op zichzelf juiste conclusies uit de aangehaalde arresten, doch blijft in gebreke om het bewijs aan te dragen waaruit kan volgen dat cliënt aan de daarin gestelde eisen voldoet. Ook toen werd bewijs geëist voor actieve en intensieve betrokkenheid bij de planning van een misdrijf of voor het zich niet verwijderen terwijl het misdrijf in iemands aanwezigheid werd uitgevoerd. Voor een dergelijke situatie ten aanzien van Boerenveen in deze zaak is geen sprake.

Belangwekkender nog is dat de jurisprudentie van de Hoge Raad op het gebied van medeplegen inmiddels al weer enige jaren aanmerkelijk is aangescherpt: de eisen alvorens tot een bewezenverklaring van medeplegen te komen zijn aanzienlijk verzaamd (**bijlagen II en III**).

¹¹ Requisitoir p. 5;

¹² LJN AR2187

¹³ Materieel Strafrecht, 2^e druk 2003, p. 466;

¹⁴ HR 17 november 1981, NJ 1983, 84;

¹⁵ HR 15 april 1986, NJ 1986, 740;

Een in het licht van het gevoerde requisitoir interessante duiding van die aanscherping is te vinden in de annotatie van Prof. mr. P.A.M. Mevis onder het nieuwe standaardarrest HR 2 december 2014, NJ 2015, 390:¹⁶

“Met name in deze categorie stijgt de Hoge Raad hoog in zijn bijna cumulatieve eisen wil van medeplegen sprake zijn. Precies daaruit, en uit de hierna opgenomen arresten, maar ook uit een arrest als HR 12 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1235, blijkt dat hij (inmiddels) vindt dat feitenrechters in ‘dergelijke, in zekere zin afwijkende of bijzondere situaties’ (r.o. 3.2.3) de afgelopen jaren te gemakkelijk en te algemeen of in elk geval te weinig gemotiveerd, medeplegen in plaats van medeplichtigheid zijn gaan aannemen op basis van de kleine opening die de Hoge Raad hen daartoe binnen de evidente feiten van het Containerdiefstal-arrest bood.”

Ik haast mij te benadrukken dat de verdediging van oordeel is en blijft dat cliënt zich evenmin aan medeplichtigheid schuldig heeft gemaakt. Daarop ga ik hierna nog in. Dit citaat strekt tot betoog dat juist de jurisprudentie uit het Containerdiefstal-arrest (of liever: de uitleg die daaraan nadien is gegeven in de feitenrechtspraak (en die door de AM lijkt te worden omarmd) geen geldende jurisprudentie meer is.

De Hoge Raad heeft die aanscherping ook gemotiveerd.

In het – inmiddels – standaardarrest, dat sedertdien heersende jurisprudentie is en algemeen navolging krijgt, overweegt de Hoge Raad omtrent het bewijs voor medeplegen als volgt, in een aan de beoordeling van het middel voorafgaande beschouwing:¹⁷

“De kwalificatie medeplegen is slechts dan gerechtvaardigd als de bewezenverklaarde – intellectuele en/of materiële – bijdrage aan het delict van de verdachte van voldoende gewicht is. (...) Een en ander brengt mee dat indien het tenlastegelegde medeplegen in de kern niet bestaat uit een gezamenlijke

¹⁶ Annotatie onder 10.;

¹⁷ HR 2 december 2014, NJ 2015, 390;

uitvoering, (...) op de rechter de taak rust om in het geval dat hij toch tot een bewezenverklaring van het medeplegen komt, in de bewijsvoering – dus in de bewijsmiddelen en zo nodig in een afzonderlijke bewijsoverweging – dat medeplegen nauwkeurig te motiveren. Bij de vorming van zijn oordeel dat sprake is van de voor medeplegen vereiste nauwe en bewuste samenwerking, kan de rechter rekening houden met onder meer de intensiteit van de samenwerking, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict en het belang van de rol van de verdachte, diens aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend moment. Daarbij verdient overigens opmerking dat aan het zich niet distantiëren op zichzelf geen grote betekenis toekomt. Het gaat er immers om dat de verdachte een wezenlijke bijdrage moet hebben geleverd aan het delict. (...)

“De bijdrage van de medepleger zal in de regel worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering van het feit. Maar de bijdrage kan ook zijn geleverd in de vorm van verscheidene gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit. Ook is niet uitgesloten dat de bijdrage in hoofdzaak vóór het strafbare feit is geleverd. (...) Zeker in dergelijke, in zekere zin afwijkende of bijzondere, situaties dient in de bewijsvoering aandacht te worden besteed aan de vraag of wel zo bewust en nauw is samengewerkt bij het strafbare feit dat van medeplegen kan worden gesproken, in het bijzonder dat en waarom de bijdrage van de verdachte van voldoende gewicht is geweest. (...) Een geringe rol of het ontbreken van enige rol in de uitvoering van het delict zal in dergelijke uitzonderlijke gevallen wel moeten worden gecompenseerd, bijvoorbeeld door een grotere rol in de voorbereiding.”

Het zou rechtvaardig zijn indien uw Krijgsraad deze nieuwe jurisprudentie als uitgangspunt voor uw beslissing neemt. Het betreft inmiddels al weer enige jaren de heersende jurisprudentie die onderdeel uitmaakt van een algehele aanscherping van materieelrechtelijke vereisten, die met instemming is ontvangen, breed wordt aanvaard en algemeen wordt nageleefd. Zij is ook invoelbaar gemotiveerd.

Zo is het hiervoor geciteerde standaardarrest tot stand gekomen na een conclusie van de Advocaat-Generaal mr. G. Knigge, waarin hij onder meer concludeerde:¹⁸

“Ik stel voorop dat in de jurisprudentie van de Hoge Raad een ontwikkeling valt te bespeuren waarin aan factoren die betrekking hebben op de hoogte van de maximaal op te leggen straf eisen worden gesteld die recht doen aan het verschil in rechtsgevolgen waarom het daarbij gaat. Bekende voorbeelden zijn daarbij de invulling van het bestanddeel ‘voorbedachte raad’ in art. 289 Sr en van ‘roekeloosheid’ als strafverzwarende omstandigheden in art. 175 WvW 1994. In deze ontwikkeling zou mijns inziens ook passen dat aan het onderscheid tussen medeplichtigheid en medeplegen gelet op het daaraan verbonden verschil in strafbedreiging weer wat meer reliëf wordt gegeven.”

Een laatste conclusie naar aanleiding van deze gewijzigde jurisprudentie is daarin gelegen, dat het medeplegen (met name: de voldoende nauwe en bewuste samenwerking) moet worden beoordeeld aan de hand van het in concreto tenlastegelegde feit. De annotator prof. mr Mevis schrijft daaromtrent:¹⁹

“Er worden nu dus (...) meer dan ooit en expliciet eisen gesteld aan dat ‘voldoende’ en aan de bewijsvoering ter zake. Daarmee wordt een nader op de wet gebaseerd onderscheid gemaakt tussen aan een delict bijdragende handelingen, in plaats van medeplegen als een generaal inzetbare vorm van strafrechtelijke aansprakelijkheid voor een bepaald gevolg, min of meer ongeacht de precieze bijdrage van elk der deelnemers. Het te veel redeneren in de richting dat alle bij een delict betrokken groepsleden daarmee (door de deelneming in de groep) meteen ook als medeplegers aansprakelijk zijn ongeacht de precieze aard en gewicht van hun concreet handelen, wordt teruggenomen.”

Toegepast op de onderhavige zaak voert deze jurisprudentie tot de navolgende conclusies.

¹⁸ ECLI:NL:PHR:2015:1305, onder 4.6;

¹⁹ HR NJ 2015, 390, annotatie onder 6;

Uitgangspunt bij de beoordeling van de tenlastelegging is niet de vraag of de verdachte een rol heeft gespeeld in het geheel der gebeurtenissen in de periode van 7-9 december 1982, maar of hij een bijdrage heeft geleverd aan de moorden of het uitlokken daarvan. Indien dat laatste zou kunnen worden vastgesteld – quod non! – dan dient te worden beoordeeld of deze bijdrage zo wezenlijk is geweest dat gesproken kan worden van nauwe en bewuste samenwerking met de (mede)plegers daarvan.

Het potentiële bewijsmateriaal wijst uit dat cliënt een rol heeft gehad bij het inwerkingstellen van het alarmplan op 8 december 1982, en dat sommigen verklaren hem in of bij het Fort te hebben gezien. Eén getuige verklaart dat cliënt in de kamer van de bevelhebber zou zijn geweest op enig moment op 8 december 1982. Er worden daarbij geen concrete tijdstippen of gebeurtenissen genoemd die een direct verband leggen met de gepleegde moorden.

Er zijn bovendien ook verklaringen waaruit volgt dat Boerenveen op 8 december vrijwel de gehele tijd in de Memre Boekoe Kazerne aanwezig was²⁰, hetgeen ook zou kunnen stroken met zijn functie en met zijn rol bij het inwerkingstellen van het alarmplan. Niet vergeten mag voorts worden dat de ambtswoning van cliënt op het terrein van het Fort was gelegen.

De verdediging meent dat niet kan worden bewezen dat de heer Boerenveen op 8 december 1982 in de kamer van de bevelhebber of zelfs maar in het Fort zelf aanwezig zou zijn geweest. Ik verwijs naar de eerdere beschouwing omtrent dat bewijsmateriaal. Doch zelfs indien u zou aannemen dat cliënt wel op enig moment op 8 december 1982 in het Fort zou zijn geweest, dan zijn er geen verklaringen of andere bewijsmiddelen voorhanden waaruit de conclusie valt te trekken dat hij op enigerlei wijze betrokken zou zijn geweest bij de moorden of bij het geven van opdracht tot deze moorden. Zelfs degenen die verklaren dat hij in het Fort zou zijn geweest verklaren niet dat hij enige relevante rol zou hebben gehad of zelfs maar aanwezig was toen enige relevante gebeurtenis zich voltrok.

²⁰ Verklaring de heer G. Sedney, ttz d.d. 13 februari 2009, p. 7;

Daar staat tegenover dat verschillende getuigen juist verklaren:

- Nooit te hebben vernomen dat cliënt betrokken zou zijn geweest bij de moorden;²¹
- Niet te denken dat cliënt tot betrokkenheid bij deze feiten in staat was;²²
- Dat de besluitvorming aangaande 8 december niet op de normale wijze is geschied, wat gangbaar is binnen de dienstbetrekking in het leger;²³
- Dat cliënt niet aanwezig was toen de opdracht werd gegeven te vuren op twee personen en geen handelingen van cliënt te hebben waargenomen;²⁴
- Niet met zekerheid te kunnen zeggen dat cliënt binnen de muren van het Fort was;²⁵

Er is evenmin bewijs dat een directe, relevante link legt tussen het inwerkingstellen van het alarmplan en de uitvoering van de moorden.

Nog afgezien van de vraag of cliënt toen hij die opdracht kreeg op de hoogte zou zijn van een eventuele samenhang met een geplande uitvoering van de moorden, valt niet direct in te zien hoe het alarmplan voor Zanderij of de Memre Boekoe Kazerne een zodanig nauw verband hield met de uitvoering van de moorden in het Fort, dat gesproken kan worden van een gedraging die onderdeel uitmaakte van het plegen van de moorden. Er is sprake van een te ver verwijderd verband tussen het één en het ander om de inwerkinstelling van het alarmplan te duiden als een gedraging waarmee het plegen van de moorden werd uitgevoerd.

Zelfs indien u daar anders over oordeelt ontbreekt het aan een bewijsmiddel waaruit volgt dat de heer Boerenveen op de hoogte was van een samenhang met de moorden, of zelfs maar op de hoogte was van de moorden zelf. Voor zover het inwerkingstellen van het alarmplan onderdeel is geweest van een alomvattend plan om de moorden uit te voeren, is er geen bewijs dat cliënt betrokken was bij het uitdenken, beramen en/of opstellen van dat algehele plan. In dat opzicht schiet met name ook het requisitoir van de AM tekort: met **uitsluitend** de verwijzing naar de functie van cliënt als

²¹ De heer I. Stolk, verhoor ttz d.d. 9 april 2009, p. 2 en de heer I. Dijksteel, verhoor ttz d.d. 9 april 2009, p. 6;

²² De heer I. Stolk, verhoor ttz d.d. 9 april 2009, p. 2;

²³ De heer I. Stolk, verhoor ttz d.d. 9 april 2009;

²⁴ De heer U. Flohr, verhoor ttz d.d. 4 juli 2008, p. 3;

²⁵ Mevrouw Geer-Brakke, verhoor ttz d.d. 4 juli 2008, p. 6;

bataljonscommandant, de verwijzing naar een algemene – gezien de ontkenning van cliënt: evident uit zijn verband gerukte – uitslating van cliënt dat hij van bepaalde plannen op de hoogte was, en zijn rol bij het in werking stellen van het alarmplan concludeert de AM dat cliënt schuldig zou zijn aan het medeplegen van de moorden. Die redenering schiet absoluut te kort!

Het moge zelfs worden opgemerkt dat het bepaald onrechtvaardig is bewezenverklaring van een zo ernstige beschuldiging te vorderen, en een strafeis van 20 jaar neer te leggen, op grond van een zo schamel onderbouwd betoog.

Er is geen bewijs dat cliënt betrokken zou zijn geweest bij de uitvoering van de moorden zelf. Er is evenmin bewijs dat hij opdracht heeft gegeven om de moorden te plegen of bij het geven van een dergelijke opdracht betrokken zou zijn geweest.

Op grond van de heersende jurisprudentie van de Hoge Raad is er dus sprake van een uitzonderlijke situatie waarin extra zware eisen gesteld worden aan een bewezenverklaring van medeplegen.

Er moet dan kunnen worden vastgesteld dat het ontbreken van een rol van cliënt in de uitvoering van het delict wordt gecompenseerd door een grotere rol in bijvoorbeeld de voorbereiding.

Ook dat bewijs ontbreekt echter ten enen male. Er is geen bewijs dat cliënt betrokkenheid zou hebben gehad bij het opstellen van een plan waarbij concreet het vermoorden van personen besproken is. Er is geen enkel bewijs dat cliënt enige rol zou hebben gespeeld in het voorbereiden van de tenlastegelegde moorden. Er is ook geen bewijs waaruit valt te concluderen dat cliënt tevoren op de hoogte was van enig plan waarbij mensen zouden worden vermoord. Ten slotte is er geen bewijs dat cliënt ervan op de hoogte was – totdat dit meer algemeen bekend werd, althans – dat er mensen waren vermoord op de wijze zoals dat later duidelijk werd.

Ik merk ten overvloede nogmaals op dat niet bewezen is te achten dat cliënt de heer Rambocus zou hebben getransporteerd naar het Fort. Doch zelfs indien uw Krijgsraad bewezen zou achten – of indien in de samenleving het beeld zou blijven bestaan – dat cliënt verantwoordelijk zou zijn voor het opbrengen van de heer Rambocus, dan nog is opzet op het tenlastegelegde geen automatisch gegeven.

Uit het dossier blijkt zonneklaar dat degenen die zijn ingezet om personen op te brengen, lang niet allemaal op de hoogte waren van wat er te gebeuren stond. Hen was een opdracht met uitleg verschaft, die zij hebben uitgevoerd.

Niet blijkt dat zij van het aanstaande vreselijke lot van de slachtoffers op de hoogte waren, moesten zijn of zelfs maar konden zijn. Gegeven het vreselijk karakter van de feiten valt niet te zeggen dat voor buitenstaanders de kans op verwerkelijking daarvan als aanmerkelijk kan worden beschouwd. Die kans kunnen zij dan ook niet worden geacht bewust te hebben aanvaard. Ik noem het meest in het oog springend voorbeeld, van de heer Carbière, die opdracht kreeg zijn neef Bram Behr op te brengen, en reeds dit heeft geweigerd vanwege zijn emotionele betrokkenheid. Het valt toch niet voor te stellen dat deze man zou hebben geweten wat zijn neef te wachten stond? En waarom zou dat dan wel voor anderen gelden?

Bijkomend bewijs, dat cliënt niet alleen inderdaad de heer Rambocus zou hebben opgebracht maar zich voorts ook bewust was of niet anders dan kon zijn van enige kans op diens dood, ontbreekt.

En overigens zou het zelfs dan nog de vraag zijn of cliënt, met het opbrengen van de heer Rambocus, tevens strafrechtelijk aansprakelijk is te achten voor de dood van de 14 andere slachtoffers.

Die vraag zou ontkennend beantwoord moeten worden. Niet blijkt dat hij daarmee hoe dan ook iets van doen zou hebben gehad, terwijl evenmin blijkt dat hij tevoren wist van hun aanhouding en lotsbestemming.

Het enige bewijs is dat aan cliënt op enig moment is verteld dat mensen die waren opgebracht in verband met een poging tot een coup, op de vlucht waren gedood. Er is in dat laatste verband geen enkel bewijs dat cliënt zich, na met zekerheid op de hoogte te zijn gekomen van het gepleegd zijn van de moorden zoals deze thans blijken te zijn uitgevoerd, heeft schuldig gemaakt aan enige gedraging waaruit valt af te leiden dat hij zich toen alsnog bij de (mede)plegers van die moorden zou hebben aangesloten.

In het licht van het voorgaande kan er ook geen sprake zijn van voorwaardelijk opzet. Er is immers geen bewijs dat impliceert dat er voorafgaand aan of ten tijde van het gepleegd worden van de moorden, een aanmerkelijke kans daarop heeft bestaan die

door cliënt bewust is aanvaard. Cliënt had geen wetenschap van een zodanig plan noch kan er gesproken worden van een situatie waarin het niet anders kan dan dat hij zich heeft beseft wat er stond te gebeuren. Niemand, behoudens de direct betrokken en de planners, hebben zich deze gebeurtenissen tevoren kunnen beseffen. Er is ten slotte ook geen sprake van (bewijs voor) een gedraging die niet anders kan worden geduid als te zijn gericht op het medeplegen van de moorden.

De heer Boerenveen behoort dan ook te worden vrijgesproken van het medeplegen van de moorden, en van het medeplegen van uitlokking van het medeplegen van de moorden.

Conclusie:

Vrijpraak voor wat betreft het (uitlokken van) het medeplegen van moord;

Medeplichtigheid

In het voorgaande betoog ligt feitelijk ook reeds besloten de conclusie dat cliënt moet worden vrijgesproken van medeplichtigheid aan moord. Wie geen enkele weet heeft van wat er zich zal afspelen of van wat zich daadwerkelijk afspeelt, kan evenmin worden geacht daarbij opzettelijk behulpzaam te zijn geweest.

Medeplichtigheid kan bestaan in voorafgaande medeplichtigheid (het verschaffen van gelegenheid, middelen of inlichtingen tot het plegen van het misdrijf) of in gelijktijdige medeplichtigheid (het behulpzaam zijn bij het misdrijf). Voor medeplichtigheid is dubbel opzet vereist: opzet op de eigen hulpverlening en opzet op het concrete misdrijf ten aanzien waarvan hulp wordt verleend. Tekst en Commentaar Strafrecht noteert daaromtrent:²⁶ **(bijlage IV)**

“Daarin ligt besloten dat dit opzet aanwezig moet zijn op het moment dat de medeplichtige het desbetreffende misdrijf bevordert.”

²⁶ Aant. 4d op art. 48 Sr;

Aangezien voorwaardelijk opzet volstaat, dient te worden beoordeeld of de heer Boerenveen bewust de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat zijn handelen een strafbare vorm van hulpverlening vormde voor het plegen van meervoudige moord.

Hiervoor is reeds uitvoerig toegelicht dat er geen bewijs in het dossier voorhanden is waaruit volgt dat cliënt tevoren op de hoogte was van het feit dat de 15 slachtoffers zouden worden vermoord. Er is evenmin bewijs waaruit kan volgen dat cliënt zich bewust is geweest van een aanmerkelijke kans dat de slachtoffers zouden worden vermoord, welke kans hij vervolgens bewust zou hebben aanvaard. De vraag die dan rest is of er sprake is van gedragingen van de heer Boerenveen die naar hun uiterlijke verschijningsvorm kunnen worden aangemerkt als zozeer te zijn gericht op een bepaald gevolg dat het – behoudens contra-indicaties – niet anders kan zijn dat dat hij de aanmerkelijke kans op de moord op de 15 slachtoffers heeft aanvaard.²⁷

Zelfs indien u meent dat de heer Boerenveen de heer Rambocus zou hebben opgebracht – nogmaals: de verdediging betwist dat daartoe wettig en overtuigend bewijs voorhanden is, en ook de AM heeft terecht geoordeeld dat dit niet kan worden bewezen – dan kan in elk geval niet worden gesteld dat het enkele opbrengen van Rambocus zozeer zou zijn gericht op de uitvoering van de later op hem gepleegde moord, dat niet anders kan worden geoordeeld dan dat cliënt die kans door het opbrengen bewust heeft aanvaard.

Het kan derhalve niet worden bewezen dat cliënt medeplichtig is geweest aan de moord op de heer Rambocus, door deze op te brengen. Laat staan dat hij daarmee tevens medeplichtig zou zijn geweest aan de overige moorden, voor welke feiten het opbrengen van de heer Rambocus geen hulpverlenende handeling kan zijn.

Ook zijn enkele (eventuele) aanwezigheid in het Fort of zelfs maar in de kamer van de bevelhebber, zonder dat iets bekend is over

- (i) de reden van zijn aanwezigheid daar, of
- (ii) van hetgeen daar in zijn aanwezigheid werd besproken, of
- (iii) van hetgeen in het Fort kenbaar gebeurde terwijl hij daar was,

²⁷ Vgl. o.m. ECLI:NL:PHR:2017:360;

kan niet gelden als zozeer te zijn gericht op het vermoorden van 15 personen, dat het niet anders kan dan dat hij met het aanwezig zijn de kans daarop bewust heeft aanvaard. Zonder bijkomend belastend bewijsmateriaal, dat ontbreekt, kan bewezenverklaring van medeplichtigheid aan meervoudige moord om deze reden dan ook niet volgen.

Het inwerkingstellen van het alarmplan – en het daartoe verstrekken van opdrachten – en/of het mededelen aan derden dat er een coup gaande was kan (voor zover bewijsbaar), zonder bijkomend bewijs van wetenschap van de betekenis van deze aspecten in het grotere geheel, evenmin worden aangemerkt als zozeer te zijn gericht op het plegen van de moorden dat het niet anders kan dan dat cliënt dus de aanmerkelijke kans daarop bewust zou hebben aanvaard. Zoals eerder betoogd ontbreekt het aan bijkomend bewijs dat cliënt wist of zich bewust zou zijn geweest dat deze mededelingen en opdrachten in het teken stonden van het plegen van de moorden. Ook van dit onderdeel dient hij derhalve te worden vrijgesproken.

In het licht van het feit dat medeplichtigheid alleen dan strafbaar is indien het voorafgaand aan of gelijktijdig met het strafbare hoofdfeit plaatsvindt, kunnen eventuele gedragingen van cliënt naar aanleiding van en dus volgend op de aan hem gedane mededeling dat personen op de vlucht waren gedood – nog afgezien van het feit dat daaruit nog geen wetenschap van de misdadige aard van die dood volgt – hoe dan ook niet als strafbare medeplichtigheid worden aangemerkt.

Bij die stand van zaken geef ik u – met verwijzing naar de relevante argumenten omtrent ontbrekend belastend bewijsmateriaal die zijn aangevoerd in het kader van de bespreking van het medeplegen - in overweging om cliënt ook vrij te spreken van de tenlastegelegde medeplichtigheid aan meervoudige moord.

Conclusie:

Vrijspraak van medeplichtigheid aan het medeplegen van moord;

MET VERZOEK:

Tot integrale vrijspraak van de heer Etienne Lionel Boerenveen bij de onder A,B en C aan tenlastegelegde feiten wegen het ontbreken van wettig en overtuigend bewijs.

Paramaribo, 30 januari 2018

-raadsman-